

ՎԵՐԱՊԱՏՐԱՍՏՈՂ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅՈՒՆ

ՇՈՒՄ Գիտակրթական կենտրոն ՀԿ

Ավարտական հետազոտական աշխատանք

ՀԵՏԱԶՈՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Դպրոց՝ ՀՀ Շիրակի մարզի «Արևշատի միջնակարգ դպրոց»
ՊՈԱԿ

Առարկա՝ Հասարակագիտություն

Թեմա՝ Նախագծիային ուսուցման առանձնահատկությունները հիմնական
դպրոցում

Ուսուցիչ՝ Դավիթ Հալաջյան

Ղեկավար՝ Կարինե Ալեքսանյան

Գյումրի 2023

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Ներածություն-----3-

Գլուխ առաջին: Նախագծային ուսուցման մեթոդը ուսուցման կազմակերպման ձև---6

Գլուխ երկրորդ: Նախագծային գործունեության հիմնական փուլերը -----13

Եզրակացություն-----19

Օգտագործված գրականության ցանկ-----20

Ներածություն

Մարդկության զարգացումն անընդհատ ուղեկցվել է տարբեր հասարակությունների մշակութային, արժեքային-գաղափարական ինքնատիպության ձևավորման գործընթացներով, ինչի արդյունքում ի հայտ են եկել պետության ու հասարակության կառուցման տարբեր մոդելներ: Մասնավորապես՝ ելնելով պատմական զարգացման առանձնահատկություններից՝ ժամանակի ընթացքում ձևավորվել են արևմտյան ու արևելյան քաղաքակրթությունների մասին պատկերացումներն ու դրանց միջև ընտրություն կատարելու օրակարգերը: Քանի որ մենք երկար դադարից հետո անկախություն ձեռք ենք բերել ընդամենը 30 տարի առաջ, հասարակության կառուցման արևմտյան կամ արևելյան մոդելների միջև ընտրություն կատարելու խնդիրը հենց դրանից ի վեր կարելի է օրակարգային ու արդիական համարել, քանի որ պետականության բացակայության պայմաններում նման նպատակ հետապնդելը ժամանակավրեպ է: Մեզ համար այս հարցի քննարկումն արդիական է հատկապես ինտեգրացիոն գործընթացներում ՀՀ-ի ներգրավվածության խնդիրները քննարկելիս, քանի որ ներկայումս պետությունների արտաքին քաղաքական կողմնորոշմամբ պայմանավորված որոշ վերպետական ինտեգրացիոն կազմակերպությունների միանալը պետության ներսում սոցիալ-քաղաքական որոշակի զարգացումների է հանգեցնում: Բացի այդ, մաս կազմելով քաղաքական որևէ վերպետական միավորման՝ պետությունները զգալիորեն կրում են դրանում առկա հավաքական սոցիալական, քաղաքական յուրահատկությունների ազդեցությունը, իսկ նշված քաղաքակրթական ընտանիքներ տանող ճանապարհներն արդի աշխարհաքաղաքականության մեջ անցնում են հենց այդ վերպետական միավորումներով: Սույն վերլուծության մեջ կփորձենք ներկայացնել, թե որքանով են արևմուտք-արևելք տարանջատումն ու դրանց միջև ընտրություն կատարելու օրակարգերն արդարացված, ինչպիսի խնդրահարույց կողմեր ունի ՀՀ արտաքին քաղաքական կողմնորոշումը այս համատեքստում, և կփորձենք հասկանալ՝ արդյոք արևմուտք կամ արևելք գնալը քաղաքակա՞ն ընտրություն է, թե՞ քաղաքակրթական: Դարեր շարունակ հայ ժողովուրդը գտնվել է տարբեր քաղաքակրթությունների, տարբեր մշակույթ ու ավանդույթներ

ունեցող ժողովուրդների ներգործության ոլորտում, ինչը խորքային ազդեցություն է ունեցել հայկական արժեհամակարգի ու մտածողության ձևավորման վրա: Հելլենիզմի ժամանակաշրջանից սկսած հայկական արժեհամակարգը, ենթարկվելով մի կողմից հունահռոմեական, իսկ մյուս կողմից՝ պարսկական, ապա՝ արաբական, մոնղոլական, թյուրքական (օսմանյան) մշակույթների ահռելի ազդեցությանը, էական փոփոխությունների է ենթարկվել: Եթե պետականության գոյության ժամանակ հնարավոր էր դիմակայել արտաքին սպառնալիքներին ու պահպանել սեփական արժեհամակարգն ու դիմագիծը, ապա Արշակունիների դինաստիայի անկումից հետո պարսկա-բյուզանդական, ապա արաբական տիրապետության օրոք հայ ժողովուրդն ընկած էր օտար նվաճողների տիրապետության ներքո՝ մշտապես ձուլվելու ու անդամ հպատակի վերածելու սպառնալիքի տակ լինելով: Նույն գործընթացը շարունակվել է նաև 11-րդ դարից ի վեր՝ շուրջ 9 դար: Չձուլվելով և այլ ժողովուրդների պես պատմության թատերաբեմից չանհետանալով՝ հայերը, այնուամենայնիվ, էապես կրել են արևմտյան ու արևելյան քաղաքակրթությունների ազդեցությունը: Եվ եթե փորձենք հայացք գցել դրանց բնութագրական հատկանիշներին և առանձնացնել հայկական մենթալիտետի բնորոշ կողմերը, ապա կնկատենք ընդհանուր հատկանիշներ երկու քաղաքակրթություններից էլ. օրինակ՝ ավանդապաշտ, առկա սովորույթներին ու արժեքներին հավատարմությունը արևելյան քաղաքակրթության գործուն ազդեցության հետևանք է, միաժամանակ անհատակենտրոնությունն ու ազգի հավաքականության, կոլեկտիվիզմի բացակայությունը կարելի է արևմտյան ներգործության հետևանք համարել: Անզլիացի անվանի գիտնական Ա. Թոյնբին, ով հայտնի է քաղաքակրթությունների տիպաբանության ներկայացմամբ, առաջ է քաշել «լուրջ քաղաքակրթություններ» եզրույթը, որի համատեքստում էլ որոշ հեղինակներխոսում են առանձին հայկական քաղաքակրթության մասին: Մեր խորին համոզմամբ՝ հայ ժողովուրդը, անընդհատ գտնվելով այլ քաղաքակրթությունների հատման կետում, ավելի շատ կամուրջ է հանդիսացել դրանց միջև, մշտապես կրել վերջիններիս ազդեցությունը, և որ հայկական մշակույթը, ավանդույթները, կենցաղավարությունն ու աշխարհայացքն ընդհանրապես նշված քաղաքակրթությունների տարբեր կողմերի սինթեզ են, մի համադրություն, որը մեզ տանում է ն՝ դեպի արևելք, և՛ դեպի արևմուտք: Ուստի, մեր կարծիքով, հայերս ոչ թե եվրոպական կամ էլ ասիական ժողովուրդ ենք, այլ կրելով դրանց յուրահատկությունները՝ իրավամբ կարող ենք համարվել եվրասիական ժողովուրդ: Այս

պարագայում արդեն ուրույն հայկական քաղաքակրթության մասին խոսելը, կարծում ենք, այդքան էլ հիմնավոր չէ, քանի որ ամեն մի քաղաքակրթություն պետք է աչքի ընկնի մյուսների համեմատ իր հստակ տարբերակիչ առանձնահատկություններով, որոնք էլ հենց այդ սոցիալ-մշակութային համակարգերին դարձնում են քաղաքակրթություն: Հայ ժողովրդի հոգևոր, մշակութային, գաղափարական դարավոր համակարգը կարելի է համարել արևմտյան ու արևելյան քաղաքակրթական բաղադրիչների սինթեզը, և միայն հնդեվրոպական լեզվաընտանիքում հայերենի առանձին ճյուղ լինելը, քրիստոնեությունն առաջինը ընդունելն ու առանձին ուղղության կրող լինելը հայկական քաղաքակրթության մասին դեռևս չեն վկայում: Ավելին՝ Ա. Թոյնբին կենդանի 7 քաղաքակրթություններից բացի հիշատակում է ևս 14 մեռյալ քաղաքակրթություններ՝ շումերական, բաբելոնյան, անդյան և այլն: Սրանք գոյություն չունեն այժմ և կորել են պատմության թատերաբեմից, սակայն զգալի ներդրում են ունեցել համաշխարհային քաղաքակրթության զարգացման մեջ, և եթե որպես հայկական առանձին քաղաքակրթության գոյության հիմք համարենք հայ ժողովրդի գոյատևումը մինչև օրս ու չոչնչանալն այլ ժողովուրդների պես, ապա դա թույլ փաստարկ է՝ վերոնշվածը հաշվի առնելով:

Գլուխ առաջին:Նախագծային մեթոդը ուսուցման կազմակերպման ձև

Նախագծերի մեթոդը որպես հիմնախնդրի մանրամասն մշակմամբ ուսուցման նպատակներին հասնելու եղանակ է, որի մշակումը պետք է ավարտվի շոշափելի պրակտիկ արդյունքով: Այն որոշակի հաջորդականությամբ իրականացվող հնարների, գործողությունների համախումբ է, միտված դրված նպատակի իրականացմանը:

Նախագծերի մեթոդը ուսուցման այնպիսի եղանակ է, որի դեպքում սովորողն անմիջականորեն ներառվում է ակտիվ իմացական գործընթացների մեջ, նա ինքնուրույն-աբար ձևակերպում է իր խնդիրը, իրականացնում է անհրաժեշտ տեղեկայթի հավաքագրում, պլանավորում է խնդրի լուծման տարբերակներ, եզրակացություններ է անում, վերլուծում է սեփական գործունեությունը և արդյունքում ձեռք բերում նոր գիտելիքներ ու կենսավորւմ: Մեթոդը կարելի է կիրառել ուսուցման ցանկացած փուլում, տարբեր տարիքային խմբերում: Այն հարմար է բոլոր ուսումնական առարկաներն ուսումնասիրելիս և նշալ պատճառներով այն համապիտանի մեթոդ է:

Մանկավարժության մեջ նախագծերի մեթոդը ստեղծվել է 20-րդ դարի սկզբին: Այն կոչվել է նաև պրոբլեմների մեթոդ և կապված է ամերիկացի փիլիսոփա և մանկավարժ Ջոն Դյուիի գաղափարների հետ: Վերջինս գտնում էր որ, դպրոցը պետք է կազմակերպի սովորողների ակտիվ և նպատակամետ ուսումնական գործունեություն, հաշվի առնելով նրանց անհատական հետաքրքրությունները: Երեխաները պետք է գիտակցեն, որ իրենց ձեռք բերած գիտելիքները պետք են գալու կյանքում: Այս բանը նրանց հասկանալի դարձնելու համար պետք է լուծվելիք պրոբլեմներն ընտրել իրական կյանքից, այնպիսիք, որոնք ծանոթ են երեխաներին և նշանակություն ունեն նրանց համար:

Դյուին պնդում էր, որ երեխայի կյանքը ապագա կյանքի նախապատրաստություն չէ, այլ լիարժեք կյանք : Նա ասում էր կրթությունը չպետք է տա այնպիսի գիտելիքներ, որոնք հետագայում են նրան պետք գալու, այլ տա այնպիսի գիտելիքներ, որոնք անհրաժեշտ են երեխային այսօր: Միշտ պետք է հաշվի առնել երեխայի հետաքրքրություններն ու պա-հանջ-մունքները: Երեխայի անհատական փորձի կուտակումը կնպաստի նրա անձի ձևա-վորմանը: Դրա համար էլ ուսուցումը պետք է հանգի երեխայի խաղային ու աշխատան-քային գործունեության: Իմացության նման ճանապարհն ավելի է համապատասխանում երեխայի բնությանը, քան թե գիտելիքների համակարգի

ավանդական հաղորդումը: Կրթական պրոցեսի նպատակ է դառնում կենսական խնդիրների լուծումը, ստեղծա-գործական որակների տիրապետումն ու կենսափորձի ձեռքբերումը:

Նախագծերի մեթոդն այսօր որոշակի փոփոխություններ է կրել և որոշ չափով հեռացել է Դյուիի պրագմատիկ մոտեցումից, սակայն էությունը մնացել է նույնը. խթանել սովորողների հետաքրքրությունը որոշակի պրոբլեմների հանդեպ և նախագծային գործունեությամբ լուծել այդ պրոբլեմները, ձևավորել պրակտիկայում գիտելիքները կիրառելու կարողություններ, զարգացնել քննադատական մտածողությունը:

Դյուիի գաղափարները լայն տարածում գտան ԱՄՆ-ում և եվրոպական երկրներում: Գրավիչն այստեղ այն էր, որ մեթոդը զուգակցում էր տեսական գիտելիքները նրանց պրակտիկ կիրառության հետ, բացի այդ, ապահովում էր սովորողների համատեղ գործունեությունը: Նախագծային գործունեության մեջ ներգրավված աշակերտը հասկանում է ինչ խնդիր է լուծում և դրա համար ինչ գիտելիքներ են իրեն անհրաժեշտ, աշխատանքային պրոցեսում նա հասկանում է նաև որտեղ և ինչպես պիտի կիրառի իր ձեռք բերած գիտելիք-ները: Մա այն է, ինչ նախորդ դասախոսության մեջ մենք անվանեցինք գիտելիքների իմաստ-տա-վորված յուրացում:

Նախագծերի մեթոդը ուսուցման այնպիսի եղանակ է, որի դեպքում սովորողն անմիջականորեն ներառվում է ակտիվ իմացական գործընթացների մեջ, նա ինքնուրույն-աբար ձևակերպում է իր խնդիրը, իրականացնում է անհրաժեշտ տեղեկույթի հավաքագրում, պլանավորում է խնդրի լուծման տարբերակներ, եզրակացություններ է անում, վերլուծում է սեփական գործունեությունը և արդյունքում ձեռք բերում նոր գիտելիքներ ու կենսափորձ: Մեթոդը կարելի է կիրառել ուսուցման ցանկացած փուլում, տարբեր տարիքային խմբերում: Այն հարմար է բոլոր ուսումնական առարկաներն ուսումնասիրելիս և նշալ պատճառներով այն համապիտանի մեթոդ է:

Մանկավարժության մեջ նախագծերի մեթոդը ստեղծվել է 20-րդ դարի սկզբին: Այն կոչվել է նաև պրոբլեմների մեթոդ և կապված է ամերիկացի փիլիսոփա և մանկավարժ Ջոն Դյուիի գաղափարների հետ: Վերջինս գտնում էր որ, դպրոցը պետք է կազմակերպի սովորողների ակտիվ և նպատակամետ ուսումնական գործունեություն, հաշվի առնելով նրանց անհատական հետաքրքրությունները: Երեխաները պետք է գիտակցեն, որ իրենց ձեռք բերած գիտելիքները պետք են գալու կյանքում: Այս բանը նրանց հասկանալի դարձնելու համար պետք է լուծվելիք

պրոբլեմներն ընտրել իրական կյանքից, այնպիսիք, որոնք ծանոթ են երեխաներին և նշանակություն ունեն նրանց համար:

Դյուին պնդում էր, որ երեխայի կյանքը ապագա կյանքի նախապատրաստություն չէ, այլ լիարժեք կյանք : Նա ասում էր կրթությունը չպետք է տա այնպիսի գիտելիքներ, որոնք հետագայում են նրան պետք գալու, այլ տա այնպիսի գիտելիքներ, որոնք անհրաժեշտ են երեխային այսօր: Միշտ պետք է հաշվի առնել երեխայի հետաքրքրություններն ու պա-հանջ-մունքները: Երեխայի անհատական փորձի կուտակումը կնպաստի նրա անձի ձևա-վորմանը: Դրա համար էլ ուսուցումը պետք է հանգի երեխայի խաղային ու աշխատանքային գործունեության: Իմացության նման ճանապարհն ավելի է համապատասխանում երեխայի բնությանը, քան թե գիտելիքների համակարգի ավանդական հաղորդումը: Կրթական պրոցեսի նպատակ է դառնում կենսական խնդիրների լուծումը, ստեղծագործական որակների տիրապետումն ու կենսափորձի ձեռքբերումը:

Նախագծերի մեթոդն այսօր որոշակի փոփոխություններ է կրել և որոշ չափով հեռացել է Դյուիի պրագմատիկ մոտեցումից, սակայն էությունը մնացել է նույնը. խթանել սովորողների հետաքրքրությունը որոշակի պրոբլեմների հանդեպ և նախագծային գործունեությամբ լուծել այդ պրոբլեմները, ձևավորել պրակտիկայում գիտելիքները կիրառելու կարողություններ, զարգացնել քննադատական մտածողությունը: Դյուիի գաղափարները լայն տարածում գտան ԱՄՆ-ում և եվրոպական երկրներում: Գրավիչն այստեղ այն էր, որ մեթոդը զուգակցում էր տեսական գիտելիքները նրանց պրակտիկ կիրառության հետ, բացի այդ, ապահովում էր սովորողների համատեղ գործունեությունը: Նախագծային գործունեության մեջ ներգրավված աշակերտը հասկանում է ինչ խնդիր է լուծում և դրա համար ինչ գիտելիքներ են իրեն անհրաժեշտ, աշխատանքային պրոցեսում նա հասկանում է նաև որտեղ և ինչպես պիտի կիրառի իր ձեռք բերած գիտելիք-ները: Սա այն է, ինչ նախորդ դասախոսության մեջ մենք անվանեցինք գիտելիքների իմաս-տա-վորված յուրացում:

Նախագծերի մեթոդը միշտ ենթադրում է ինչ որ հիմնախնդրի լուծում: Այն մի կողմից ենթադրում է ուսուցման տարբեր միջոցների ու մեթոդների կիրառում, մյուս կողմից՝ տարբեր բնագավառներից ձեռք բերած գիտելիքների ստեղծագործական կիրառում, ասել է թե՛ միջառարկայական գիտելիքների ու կապերի ակտիվ օգտագործում: Նախագծերի մեթոդը պահանջում է նաև, որ իրականացված հետազոտության արդյունքները շոշափելի լինեն, այսինքն՝

ստացվի կոնկրետ տեսական կամ էմպիրիկ արդյունք, որ կարող է օգտագործվել իրականության որևէ բնագավառում:

Ուսուցման այս տեխնոլոգիան, սակայն, զերծ չէ թերություններից : Համաշխարհային և հատկապես Խորհրդային միության փորձը ցույց է տվել, որ այն հնարավորություն չի տալիս սովորողներին համակարգված գիտելիքներ ձեռք բերել կոնկրետ առարկաներից: Հենց այս պատճառով էր, որ Խորհրդային միությունում այն առանձնապես չկարևորվեց ու համարյա թե մոռացության մատնվեց: Այս պարագան պետք է նկատի ունենալ և նախագծերի մեթոդը չդիտել որպես այլընտրանք ուսուցման մնացյալ մեթոդների: Այն ընդամենը սովորողներին անհրաժեշտ մի շարք ինտելեկտուալ ու անձնային որակներ ձևավորող ու զարգացնող լրացուցիչ մեթոդ է:

Նախագծային գործունեությունը դուրս է գալիս ուսումնական առարկայի սահմաններից և ընդգրկում է շրջակա աշխարհի այն ոլորտները, որոնք առավել հետաքրքրություն են ներկայացնում սովորողին: Մեթոդի հիմնական նպատակն է սովորողներին հնարավորություն տալ պրակտիկ խնդիրների կամ պրոբլեմների լուծման պրոցեսում ինքնուրույն ձեռք բերել գիտելիքներ: Ուսուցչին այս գործում հատկացվում է նախագիծը մշակողի, կոորդինատորի, խորհրդատուի և փորձագետի դերերը:

Մեթոդի հիմքում ընկած է սովորողների իմացական կարողությունների զարգացումը, ձևավորել իրենց գիտելիքները ինքնուրույն կառուցելու կարողություններ, տեղեկա-տվա-կան հոսքերում կողմնորոշվել, զարգացնել քննադատական և ստեղծագործական մտածողությունը: Ձևավորվում են նաև ինքնավերլուծության և հետազոտական կարողություններ, համագործակցային աշխատանքի և կառավարման հմտություններ, հաղորդակցական որակներ և վերջապես, սեփական աշխատանքը ներկայացնելու կարողություններ:

Նախագծերը կարող են լինել անհատական, խմբային, տեղական և հեռահաղորդ-դակցական : Վերջին դեպքում աշխատանքը կազմակերպվում է համացանցի միջոցով:

Նախագծերի մեթոդն իր բնույթով շատ մոտ է գիտնականի գիտահետազոտական գործունեությանը: Այն ևս ենթադրում է գործողությունների հաջորդական շարք.

1. Հիմնախնդրի և նրանից բխող հետազոտական խնդիրների որոշում: Կարելի է իրականացնել մտքերի տարափի կամ կլոր սեղանի, մինի սեմինարի կազմակերպմամբ:

2. Հիմնախնդրի լուծման վարկածի առաջադրում:

3. Հետազոտության մեթոդի ընտրություն՝ փորձ, դիտում, վիճակագրական տվյալների հավաքում և այլն:

4. Վերջնական արդյունքների ձևավորման եղանակների մշակում՝ շնորհանդես, պաշտպանություն, հաշվետվություն և այլն:

5. Ստացված տվյալների հավաքում, համակարգում ու վերլուծություն:

6. Արդյունքների ամփոփում, ձևակերպում և դրանց ներկայացում:

Ինչպես կազմակերպել նախագծային գործունեությունը

1. Մկսել թեմայի ընտրությունից, նրա տիպից ու սովորողների քանակից:

2. Նշված թեմայում ուսուցիչը պետք է մտածի հնարավոր պրոբլեմները և օգնի սովորողներին ձևակերպելու դրանք:

3. Խնդիրները բաշխի ըստ խմբերի, քննարկի հետազոտման հնարավոր մեթոդների հարցը, տեղեկույթի որոնման, ստեղծագործական լուծումների հարցերը :

4. Ապահովի նախագծի մասնակիցների ինքնուրույն կամ խմբային աշխատանքը:

5. Իրականացնի ստացված տվյալների միջանկյալ քննարկումներ դասերի ժամանակ, կամ գրադարանում:

6. Կազմակերպի նախագծի պաշտպանությունը, ընդդիմախոսությունը:

7. կազմակերպի կոլեկտիվ քննարկում, փորձաքննություն, արտաքին գնահատման արդյունքներ, եզրակացություններ:

Նախագծի արտաքին գնահատումը

Նախագիծը կարելի է գնահատել հետևյալ պարամետրերով.

- առաջադրված պրոբլեմների արդիականությունն ու կարևորությունը, ուսումնասիրվող թեմային նրանց համապատասխանությունը,
- օգտագործվող հետազոտական մեթոդների և ստացված արդյունքների մշակման մեթոդների ճիշտ ընտրությունը,
- մասնակիցների ակտիվությունը, համապատասխան իրենց անհատական հնարավորություններին
- կայացվող վճիռների կոլեկտիվ բնույթը
- հաղորդակցության և փոխզոգության բնույթը

- պրոբլեմի մեջ թափանցելու անհրաժեշտ և բավարար խորությունը, միջառարկայական գիտելիքների օգտագործումը,
- իրականացրած լուծումների ապացուցելիությունը, սեփական եզրակացությունները փաստարկելու կարողությունը,
- իրականացված նախագծի արդյունքների ձևավորման գեղագիտական կողմը:

Նախագծային աշխատանքները լավ հնարավորություն են տալիս վերահսկել սովորողների վարքն ու մտավոր գործունեությունը, բազմակողմանիորեն ճանաչել նրանց, քանի որ հաջողված ինքնուրույն ստեղծագործական որոնումը գիտելիքների խոր յուրացման և անձի ստեղծագործական զարգացման ցուցանիշ է: Այստեղ գիտելիքները դրսևորվում են ոչ ստանդարտ, նոր իրադրություններում և սովորողներն օգտագործում են տարբեր կրթական բնագավառներից իրենց ձեռք բերած գիտելիքները: Նման գործունեության մեջ դրսևորվում է ուսումնական աշխատանքի հանդեպ սովորողների անձնային վերաբերմունքի մակարդակը, դրսևորվում են կոլեկտիվում աշխատելու կարողությունները, աշխատանքի որակի համար իր վրա պատասխանատվություն վերցնելու կամքը: Երեխաները դրսևորում են նախաձեռնություն և ինքնուրույնություն, նրանք սկսում են կայանալ որպես անձ, ընդունակ կյանքում ակտիվ գործունեության: Նախագծերի մեթոդի հիմքում ընկած է սովորողների իմացական կարողությունների զարգացումը, ինքնուրույն գիտելիքներ ձեռք բերելու և գործնականում օգտագործելու, տեղեկատվական տարածության մեջ կողմնորոշվելու և ստացած տեղեկույթը քննադատո-րեն իմաստավորելու կարողությունները: Մեթոդն ունի պրագմատիկ ուղղվածություն դեպի արդյունքը, որը պիտի ստացվի այս կամ այն տեսական կամ գործնական բնույթի պրոբլեմի լուծումից: Նախագծի թեմաներն ընտրելիս պետք է հաշվի առնել, թե ինչքան կլինի սովորողների լրացուցիչ բեռնվածությունը, չի± հանգեցնի այն ընդհանուր ուսումնական գործընթացի խախտմանը: Պետք է նախապես գնահատել նաև առկա նյութական և տեղեկատվական ռեսուրսները: Թեմաները հնարավորինս պետք է համապատասխանեն ուսումնական գործ-ըն-թացի պրոֆիլին: Նաև պետք է հաշվի առնել իրականացնողների ինտելեկտուալ, հոգեբանական և տեխնիկական հնարավորությունները: Այսինքն՝ ընտրվում է պրոպլեմային տիրույթը, դրվում է խնդիր, որոշվում է ստեղծ-վող արդյունքի վերջնական տեսքը, նրա ուսումնական նշանակությունը և պոտենցիալ օգտա-գործողները, ձևավորվում է նախագծողների կազմը, բաշխվում են պարտականությունները՝ հաշվի առնելով յուրաքանչյուրի

հնարավորությունները : Այնուհետև կատարվում է նախագծի բովանդակության ընտրություն, գնահատվում է մոտավոր ծավալը, մանրամասնվում է այն, ճշգրտվում է յուրաքանչյուր մասնակցի դերը, իրականացման ժամկետը, որոշվում են նյութական անհրաժեշտ ծախսերը:

Նախագծի թեմաների ընտրությունը: Թեման կարող է առաջադրել ուսուցիչը, հաշվի առնելով իր առարկայի հետ կապված ուսումնական իրադրությունը, սովորողների հետաքրքրություններն ու ուսումնական հնարավորությունները : Կարող են առաջադրել նաև իրենք աշակերտները՝ համապատասխան իրենց հետաքրքրություններին ու ստեղծագործական ձգտումներին: Կարող է նաև ուսուցիչն առաջարկել մի շարք թեմաներ, սովորողներին հնարավորություն տալով ազատ ընտրություն կատարել: Թեման կարող է լինել առարկայական ծրագրի ինչ-որ տեսական հարց: Կարող է ունենալ պրակտիկ ուղղվածություն, ասենք, շրջակա միջավայրի աղտոտվածության, էկոլոգիական անվտանգության, գլոբալ տաքացման, խմելու ջրի և նմանատիպ խնդիրների հետ կապված հարցեր :

Գլուխ երկրորդ: Նախագծային գործունեության հիմնական փուլերը

1. Նախապատրաստական կամ մոտիվացման փուլ : Ուսուցիչը ներկայացնում է իր մտահղացումը, ստեղծում է դրական մոտիվացիոն տրամադրություն: Սովորողները քննարկում են այն, առաջարկում իրենց գաղափարները:

2. Նախագծի նպատակների ու խնդիրների ընտրության փուլ: Նախկան գործունեության անցնելը ուսուցիչը պետք է պարզաբանի մի քանի հարցեր.

- Ի՞նչ նպատակ է հետապնդում նախագիծը,
- ինչո՞ւ է պայմանավորված նրա ստեղծման անհրաժեշտությունը,
- հետագայում ինչպե՞ս կարող է օգտագործվել այն:

Այս հարցերի պատասխանները կօգնեն աշակերտներին ձևակերպել նախագծի նպատակը :

3. Լուծման ենթակա ընդհանուր բնույթի խնդիրների քննարկում ու ձևակերպում :

Նախագծերի մեծամասնության համար տիպական են հետևյալ խնդիրները.

- նախագծի կատարման համար անհրաժեշտ տեղեկույթի հավաքագրում և ուսումնասիրում
- նախագծի հետ կապված հիմնախնդրի վերլուծություն
- նախագծի նյութատեխնիկական ապահովման հարցեր
- Ֆինանսավորման աղբյուրների որոնում:

4. Պրոբլեմի վերածումը ենթախնդիրների, տարբեր խմբերին հանձնարարա-կաններ՝ պարտականությունների բաշխում:

Ուսուցիչն աշակերտների հետ համատեղ իրենց ընդհանուր խնդիրը բաժանում են մասերի՝ ենթախնդիրների և ամեն մի ենթախումբ վերցնում է մի ենթա-խնդիր : Ենթախմբերն իրենց աշխատանքը կատարելուց հետո համատեղ վեր-լուծում են իրենց արդյունքները, հայտնաբերում են թերությունները, ուղղում դրանք և պատրաստվում շնորհանդեսին:

5. Աշխատանք նախագծի վրա
6. Ամփոփում, արդյունքների ձևակերպում
7. Նախագծի ներկայացում-շնորհանդես:

Ստացված արդյունքները կարելի է ներկայացնել կամ էլեկտրոնային տեսքով, կամ սովորական զեկուցման` պլակատներով ու լուսանկարներով: Եթե նախագծի իրականացման արդյունքում ստեղծվել է ինչ-որ սարք, ապա պետք է ցուցադրվի այն և նրա աշխատանքը : Ցանկալի է, որ շնորհանդեսին մասնակցեն բոլոր մասնակիցները և ակտիվորեն ներգրավվեն բանավեճերում, հարց ու պատասխաններում և այլն:

Նախագծերի մեթոդը որևէ հիմնախնդրի մանրամասն մշակմամբ ուսուցման նպատակներին հասնելու եղանակ է, որի մշակումը պետք է ավարտվի շոշափելի պրակտիկ արդյունքով: Այն որոշակի հաջորդականությամբ իրականացվող հնարների, գործողությունների համախումբ է, միտված դրված նպատակի իրականացմանը:

Նախագծերի մեթոդը ուսուցման այնպիսի եղանակ է, որի դեպքում սովորողն անմիջականորեն ներառվում է ակտիվ իմացական գործընթացների մեջ, նա ինքնուրույն-աբար ձևակերպում է իր խնդիրը, իրականացնում է անհրաժեշտ տեղեկույթի հավաքագրում, պլանավորում է խնդրի լուծման տարբերակներ, եզրակացություններ է անում, վերլուծում է սեփական գործունեությունը և արդյունքում ձեռք բերում նոր գիտելիքներ ու կենսափորձ: Մեթոդը կարելի է կիրառել ուսուցման ցանկացած փուլում, տարբեր տարիքային խմբերում: Այն հարմար է բոլոր ուսումնական առարկաներն ուսումնասիրելիս և նշալ պատճառներով այն համապիտանի մեթոդ է:

Նախագծերի մեթոդը միշտ ենթադրում է ինչ որ հիմնախնդրի լուծում: Այն մի կողմից ենթադրում է ուսուցման տարբեր միջոցների ու մեթոդների կիրառում, մյուս կողմից` տարբեր բնագավառներից ձեռք բերած գիտելիքների ստեղծագործական կիրառում, ասել է թե` միջառարկայական գիտելիքների ու կապերի ակտիվ օգտագործում: Նախագծերի մեթոդը պահանջում է նաև, որ իրականացված հետազոտության արդյունքները շոշափելի լինեն, այսինքն` ստացվի կոնկրետ տեսական կամ էմպիրիկ արդյունք, որ կարող է օգտագործվել իրականության որևէ բնագավառում:

Ուսուցման այս տեխնոլոգիան, սակայն, զերծ չէ թերություններից : Համաշխարհային և հատկապես Խորհրդային միության փորձը ցույց է տվել, որ այն հնարավորություն չի տալիս սովորողներին համակարգված գիտելիքներ ձեռք բերել կոնկրետ առարկաներից: Հենց այս պատճառով էր, որ Խորհրդային միությունում այն առանձնապես չկարևորվեց ու համարյա թե մոռացության մատնվեց: Այս պարագան պետք է նկատի ունենալ և նախագծերի մեթոդը չդիտել

որպես այլընտրանք ուսուցման մնացյալ մեթոդների: Այն ընդամենը սովորողներին անհրաժեշտ մի շարք ինտելեկտուալ ու անձնային որակներ ձևավորող ու զարգացնող լրացուցիչ մեթոդ է:

Նախագծային գործունեությունը դուրս է գալիս ուսումնական առարկայի սահմաններից և ընդգրկում է շրջակա աշխարհի այն ոլորտները, որոնք առավել հետաքրքրություն են ներկայացնում սովորողին: Մեթոդի հիմնական նպատակն է սովորողներին հնարավորություն տալ պրակտիկ խնդիրների կամ պրոբլեմների լուծման պրոցեսում ինքնուրույն ձեռք բերել գիտելիքներ: Ուսուցչին այս գործում հատկացվում է նախագիծը մշակողի, կոորդինատորի, խորհրդատուի և փորձագետի դերերը: Մեթոդի հիմքում ընկած է սովորողների իմացական կարողությունների զարգացումը, ձևավորել իրենց գիտելիքները ինքնուրույն կառուցելու կարողություններ, տեղեկա-տվա-կան հոսքերում կողմնորոշվել, զարգացնել քննադատական և ստեղծագործական մտածողությունը: Ձևավորվում են նաև ինքնավերլուծության և հետազոտական կարողություններ, համագործակցային աշխատանքի և կառավարման հմտություններ, հաղորդակցական որակներ և վերջապես, սեփական աշխատանքը ներկայացնելու կարողություններ:

Նախագծերը կարող են լինել անհատական, խմբային, տեղական և հեռահաղորդակցական : Վերջին դեպքում աշխատանքը կազմակերպվում է համացանցի միջոցով: Նախագծերի մեթոդն իր բնույթով շատ մոտ է գիտնականի գիտահետազոտական գործունեությանը: Այն ևս ենթադրում է գործողությունների հաջորդական շարք.

1. Հիմնախնդրի և նրանից բխող հետազոտական խնդիրների որոշում: Կարելի է իրականացնել մտքերի տարափի կամ կլոր սեղանի, մինի սեմինարի կազմակերպմամբ:
2. Հիմնախնդրի լուծման վարկածի առաջադրում:
3. Հետազոտության մեթոդի ընտրություն՝ փորձ, դիտում, վիճակագրական տվյալների հավաքում և այլն:
4. Վերջնական արդյունքների ձևավորման եղանակների մշակում՝ շնորհանդես, պաշտպանություն, հաշվետվություն և այլն:
5. Ստացված տվյալների հավաքում, համակարգում ու վերլուծություն:
6. Արդյունքների ամփոփում, ձևակերպում և դրանց ներկայացում:

Ինչպես կազմակերպել նախագծային գործունեությունը

1. Սկսել թեմայի ընտրությունից, նրա տիպից ու սովորողների քանակից:

2. Նշված թեմայում ուսուցիչը պետք է մտածի հնարավոր պրոբլեմները և օգնի սովորողներին ձևակերպելու դրանք:
 3. Խնդիրները բաշխի ըստ խմբերի, քննարկի հետազոտման հնարավոր մեթոդների հարցը, տեղեկույթի որոնման, ստեղծագործական լուծումների հարցերը :
 4. Ապահովի նախագծի մասնակիցների ինքնուրույն կամ խմբային աշխատանքը:
 5. Իրականացնի ստացված տվյալների միջանկյալ քննարկումներ դասերի ժամա-նակ, կամ գրադարանում:
 6. Կազմակերպի նախագծի պաշտպանությունը, ընդդիմախոսությունը:
 7. կազմակերպի կոլեկտիվ քննարկում, փորձաքննություն, արտաքին գնահատման արդյունքներ, եզրակացություններ:
- Նախագծի արտաքին գնահատումը
- Նախագիծը կարելի է գնահատել հետևյալ պարամետրերով.
- գ առաջադրված պրոբլեմների արդիականությունն ու կարևորությունը, ուսումնա-սիրվող թեմային նրանց համապատասխանությունը,
 - գ օգտագործվող հետազոտական մեթոդների և ստացված արդյունքների մշակ-ման մեթոդների ճիշտ ընտրությունը,
 - գ մասնակիցների ակտիվությունը, համապատասխան իրենց անհատական հնարավորություններին,
 - գ կայացվող վճիռների կոլեկտիվ բնույթը
 - գ հաղորդակցության և փոխզոնության բնույթը,
 - գ պրոբլեմի մեջ թափանցելու անհրաժեշտ և բավարար խորությունը, միջառար-կայական գիտելիքների օգտագործումը,
 - գ իրականացրած լուծումների ապացուցելիությունը, սեփական եզրակա-ցություն-ները փաստարկելու կարողությունը,
 - գ իրականացված նախագծի արդյունքների ձևավորման գեղագիտական կողմը:
- Նախագծային աշխատանքները լավ հնարավորություն են տալիս վերահսկել սովորողների վարքն ու մտավոր գործունեությունը, բազմակողմանիորեն ճանաչել նրանց, քանի որ հաջողված ինքնուրույն ստեղծագործական որոնումը գիտելիքների խոր յուրացման և անձի ստեղծագործական զարգացման ցուցանիշ է: Այստեղ գիտելիքները դրսևորվում են ոչ ստանդարտ,

նոր իրադրություններում և սովորողներն օգտագործում են տարբեր կրթական բնագավառներից իրենց ձեռք բերած գիտելիքները: Նման գործունեության մեջ դրսևորվում է ուսումնական աշխատանքի հանդեպ սովորողների անձնային վերաբերմունքի մակարդակը, դրսևորվում են կոլեկտիվում աշխատելու կարողությունները, աշխատանքի որակի համար իր վրա պատասխանատվություն վերցնելու կամքը: Երեխաները դրսևորում են նախաձեռնություն և ինքնուրույնություն, նրանք սկսում են կայանալ որպես անձ, ընդունակ կյանքում ակտիվ գործունեության:

Նախագծերի մեթոդի հիմքում ընկած է սովորողների իմացական կարողությունների զարգացումը, ինքնուրույն գիտելիքներ ձեռք բերելու և գործնականում օգտագործելու, տեղեկատվական տարածության մեջ կողմնորոշվելու և ստացած տեղեկույթը քննադատորեն իմաստավորելու կարողությունները: Մեթոդն ունի պրագմատիկ ուղղվածություն դեպի արդյունքը, որը պիտի ստացվի այս կամ այն տեսական կամ գործնական բնույթի պրոբլեմի լուծումից:

Նախագծի թեմաներն ընտրելիս պետք է հաշվի առնել, թե ինչքան կլինի սովորողների լրացուցիչ բեռնվածությունը, չիհանգեցնի այն ընդհանուր ուսումնական գործընթացի խախտմանը: Պետք է նախապես գնահատել նաև առկա նյութական և տեղեկատվական ռեսուրսները: Թեմաները հնարավորինս պետք է համապատասխանեն ուսումնական գործ-ըն-թացի պրոֆիլին: Նաև պետք է հաշվի առնել իրականացնողների ինտելեկտուալ, հոգեբանական և տեխնիկական հնարավորությունները:

Այսինքն՝ ընտրվում է պրոպլեմային տիրույթը, դրվում է խնդիր, որոշվում է ստեղծ-վող արդյունքի վերջնական տեսքը, նրա ուսումնական նշանակությունը և պոտենցիալ օգտա-գործողները, ձևավորվում է նախագծողների կազմը, բաշխվում են պարտականու-թյուն-ները՝ հաշվի առնելով յուրաքանչյուրի հնարավորությունները : Այնուհետև կատար-վում է նախագծի բովանդակության ընտրություն, գնահատվում է մոտավոր ծավալը, մանրամասնվում է այն, ճշգրտվում է յուրաքանչյուր մասնակցի դերը, իրականացման ժամկետը, որոշվում են նյութական անհրաժեշտ ծախսերը:

Նախագծի թեմաների ընտրությունը

Թեման կարող է առաջադրել ուսուցիչը, հաշվի առնելով իր առարկայի հետ կապված ուսումնական իրադրությունը, սովորողների հետաքրքրություններն ու ուսումնական հնա-րավորությունները : Կարող են առաջադրել նաև իրենք աշակերտները՝ համապատասխան

իրենց հետաքրքրություններին ու ստեղծագործական ձգտումներին: Կարող է նաև ուսուցիչն առաջարկել մի շարք թեմաներ, սովորողներին հնարավորություն տալով ազատ ընտրություն կատարել: Թեման կարող է լինել առարկայական ծրագրի ինչ-որ տեսական հարց: Կարող է ունենալ պրակտիկ ուղղվածություն, ասենք, շրջակա միջավայրի աղտոտ-վա-ծության, էկոլոգիական անվտանգության, գլոբալ տաքացման, խմելու ջրի և նմանա-տիպ խնդիրների հետ կապված հարցեր :

Նախագծային գործունեության հիմնական փուլերը

1. Նախապատրաստական կամ մոտիվացման փուլ : Ուսուցիչը ներկայացնում է իր մտահղացումը, ստեղծում է դրական մոտիվացիոն տրամադրություն: Սովորողները քննարկում են այն, առաջարկում իրենց գաղափարները:

2. Նախագծի նպատակների ու խնդիրների ընտրության փուլ: Նախկան գործունեության անցնելը ուսուցիչը պետք է պարզաբանի մի քանի հարցեր.

Ինչ նպատակ է հետապնդում նախագիծը,

ինչոչվ է պայմանավորված նրա ստեղծման անհրաժեշտությունը,

հետագայում ինչպե՞ս կարող է օգտագործվել այն:

Այս հարցերի պատասխանները կօգնեն աշակերտներին ձևակերպել նախագծի նպատակը :

3. Լուծման ենթակա ընդհանուր բնույթի խնդիրների քննարկում ու ձևակերպում :

Նախագծերի մեծամասնության համար տիպական են հետևյալ խնդիրները.

- նախագծի կատարման համար անհրաժեշտ տեղեկույթի հավաքագրում և ուսումնասիրում
- նախագծի հետ կապված հիմնախնդրի վերլուծություն
- նախագծի նյութատեխնիկական ապահովման հարցեր
- Ֆինանսավորման աղբյուրների որոնում:

4. Պրոբլեմի վերածումը ենթախնդիրների, տարբեր խմբերին հանձնարարա-կաններ՝ պարտականությունների բաշխում:

Ուսուցիչն աշակերտների հետ համատեղ իրենց ընդհանուր խնդիրը բաժանում են մասերի՝ ենթախնդիրների և ամեն մի ենթախումբ վերցնում է մի ենթա-խնդիր : Ենթախմբերն իրենց աշխատանքը կատարելուց հետո համատեղ վեր-լու-ծում են իրենց արդյունքները, հայտնաբերում են թերությունները, ուղղում դրանք և պատրաստվում շնորհանդեսին:

5. Աշխատանք նախագծի վրա
6. Ամփոփում, արդյունքների ձևակերպում
7. Նախագծի ներկայացում-շնորհանդես:

Ստացված արդյունքները կարելի է ներկայացնել կամ էլեկտրոնային տեսքով, կամ սովորական զեկուցման` պլակատներով ու լուսանկարներով: Եթե նախագծի իրականացման արդյունքում ստեղծվել է ինչ-որ սարք, ապա պետք է ցուցադրվի այն և նրա աշխատանքը : Ցանկալի է, որ շնորհանդեսին մասնակցեն բոլոր մասնակիցները և ակտիվորեն ներգրավվեն բանավեճերում, հարց ու պատասխաններում և այլն:

Եզրակացություն

Նախագծային ուսուցման մեթոդի կիրառումը հասարակագիտության դասերին կարևոր է, քանի որ այն սովորողի մոտ զարգացնում է սովորել սովորելու կարողունակությունները՝ բավարարելով սեփական հետաքրքրությունները, ելնելով սեփական շահից և մտավոր հնարավորություններից: Աշակերտին հնարավորություն է տալիս կարևորված զգալու ուղիներ փնտրել ավելի շատ կարդալու համար: Բացի դա, այս մեթոդը հնարավորություն է տալիս ուսուցչին անընդհատ զարգանալու հետազոտություն անելու և կարդալու:

Այս աշխատանքի ընթացքում պարզ դարձավ թե ինչպես պետք է աշխատել, որ արդյունքը լինի բավարար: Իմ կարծիքով միշտ պետք է ուղղորդվել ուսումնական ծրագրով և ժամանակացույցով: Նախ՝ ուսուցիչը պետք է շատ լավ ծանոթ լինի նյութին և կարողանա այնպիսի հարցադրումներ կազմի, որոնք կլինեն և՛ որոնողական և՛ հետազոտական, դրդեն մտածելու, սեփական կարծիքն արտահայտելու: Պետք է աշակերտը ծանոթ լինի թեմային, կարդա, որպեսզի կարողանա կողմնորոշվել, թե որ թեմայի շուրջ է աշխատել: Աշխատանքային փուլում սովորողը սկսում է կարդալ, ինչ-ինչ հարցեր տալ, հակակրանքներ, համակրանքներ, ասելիք է առաջանում, ուզում է տեղում արտահայտել, քննարկել և իրենը պնդել: Իսկ, շատ կարևոր է աշակերտը հետաքրքրված լինի, դա նրան դրդում է աշխատելու ցանկություն ունենալ:

Նախագծային աշխատանքի համար շատ կանոնում էմ, ինչպես ընթացքը, այնպես էլ արդյունքը: Հաճախ նյութին և խնական տարբերակը կարող էս փոփոխել, ուղղորդում է մ սովորողին, թե էլ ինչ ավելացնի, որ հարցին անրադառնա, որադրյուրի ցողովի, ինչպես ձևակերպի միտքը, ինչպես աշխատի տեքստի վրա:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ

1. Ամիրջանյան Յու. Ա., Սահակյան Ա.Ս., Մանկավարժություն, Երևան, 2005:
2. Палат Е. С., Новые педагогические и информационные технологии в системе образования, Москва, 1999:
3. ՀՀ կառավարության 2021 թ. փետրվարի 4-ի N 136-Ն որոշում, <https://www.arlis.am/documentview.aspx?docid=149788>, (մուտք՝ 15.10. 2022):
4. «Հասարակագիտություն» առարկայի փորձնական չափորոշիչը և ծրագրերը (7-12 դասարաններ) [8b2822312f24a01c87db9c7d9ff24ad2.pdf](https://escs.am/8b2822312f24a01c87db9c7d9ff24ad2.pdf) (escs.am) (մուտք՝ 19.10. 2022):